

Narození, sňatky, manželky a děti Zachariáše z Hradce a na Telči

PETR KOUKAL

V bohaté a zajímavé historii Telče je mnoho osobností a epoch, které stále vzbuzují zájem odborné i laické veřejnosti. Snad nejdůležitějším a také nejsledovanějším údobím je druhá polovina 16. století, kdy zde vládl Zachariáš z Hradce. Je všeobecně známo, že to byl právě on, kdo nechal velkolepě přestavět své telčské sídlo; tím zahájil dění, které vytvořilo základní kameny dnešní světové proslulosti Telče jako jednoho z historických měst UNESCO. Přes všechnu pozornost, která byla Zachariášovi věnována, existují v jeho životopisu dosud bílá místa a rozporné zprávy. Navíc řada údajů má svůj základ v pouhých dohadách či vychází z nekritického, opakovaného přejímání zpráv ze starší literatury, často až z minulého století.

Tento text je pokusem alespoň částečně osvětlit zatím nezodpovězené otázky ze Zachariášova života a přispět k vyvrácení některých tradovaných nepřesností a tvrdošíjně opakovaných omylů. Proto je nutné zevrubně procházet a konfrontovat přinejmenším základní literaturu s pramenným materiálem. Ani zde se nevyhneme určitým hypotetickým závěrům, avšak vždy se snahou stavět je na ověřených faktech.

První rozpor se objevuje hned zpočátku – u doby Zachariášova narození. Nikdo nezná přesné datum. Starší literatura¹ pouze uvádí, že ze dvou synů Adama I. z Hradce (1494–1531) a Anny z Rožmitálu (1500–1563) byl Zachariáš mladší. Tato informace se velmi pravděpodobně opírá o údaj B. Paprockého, že Jáchym byl Adamovým starším synem.² O Jáchymově narození nikdo nepochybuje: všechna literatura už od J. S. Claudia³ uvádí rok 1526. O roku Zachariášova narození se dočteme u známých telčských historiografů J. Beringera a J. Janouška⁴ – podle nich je to rovněž rok 1526. Je dost možné, že si spornost tohoto údaje částečně uvědomili sami, protože v jimi sestaveném rodokmenu v téže knize⁵ u Zachariáše datum narození zcela chybí a u Jáchyma stojí rok 1526. Avšak jejich údaj o Zachariášově rodném roce (1526), obsažený ve vlastním textu, se stal směrodatným pro mnoho dalších badatelů, včetně autorů nejrozsáhlejší umělecko-historické monografie o Telči.⁶

Existuje ještě druhý názor, se kterým poprvé přišel jindřichohradecký archivář a dějepisec města F. Teplý. U něho čteme: "Roku 1526 se narodil Jáchym, r. 1527 Zachari-

áš."⁷ Tento údaj o Zachariášovi dodnes píše řada dalších badatelů (Hrdlička, Kasík, Ledvinka, Pánek, Tříška, Žlůva). Jediná E. Melmuková uvádí obě varianty, avšak připojením otazníku k roku 1527 dokazuje, že ho považuje za pochybnější.⁸

U obou názorů bohužel zůstává základní problém: jejich původci (jak J. Beringer s J. Janouškem, tak F. Teplý) neuvádějí žádný odkaz, odkud svůj údaj čerpají. To je asi důvod, proč opatrní badatelé jako J. Rampula nebo V. Richter se této otázce zcela vyhýbají a rok Zachariášova narození vůbec neuvádějí. V rodinném archivu pánů z Hradce žádný přímý doklad o Zachariášově narození nebyl nalezen. Je ovšem možné, že některý z výše uvedených historiků objevil nějakou zmínku v pramenech sekundární povahy, kterou naneštěstí necitoval. V našich úvahách se tak můžeme dovolávat jen určité pravděpodobnosti.

K tomu by nám mohlo pomoci řešení další otázky, kterou je třeba se u Zachariáše zabývat: kdy nabyl plnoletosti a začal samostatně rozhodovat o telčském panství. Dosažení plnoletosti bylo v tehdejší aristokratické společnosti důležitým a závažným právním aktem. Teprve po něm mohl šlechtic získávat úřady, převzít dědičné statky (uvazovat se), přijímat slib poddanství ap. Šlechtici byli tehdy (podle zemského zřízení) většinou prohlašováni plnoletými ve věku dvaceti let.

Jak tomu bylo u Zachariáše? Při pohledu do literatury opět nacházíme navzájem odlišné údaje. Několik badatelů⁹ píše, že plnoletost získali oba bratři současně v roce 1549; většinou je jejich dosažení plnoletosti uváděno v souvislosti s výnosem císaře Ferdinanda I., který jim odpouští na 15 let desátky ze zlatých a stříbrných dolů u Telče a Slavonic. Tuto tezi však můžeme vyvrátit: v samotné Ferdinandově listině¹⁰ (vydané 23. 10. 1549) se o jejich plnoletosti vůbec nemluví, což znamená, že ji museli získat před tímto datem. Podle V. Richtera¹¹ byli oba bratři prohlášeni plnoletými už v roce 1546. Naproti tomu J. Tiray a F. Teplý¹² přinesli dostatečné doklady (tentokrát opřené o citované prameny), ze kterých jasně vyplývá, že v roce 1546 získal plnoletost jen Jáchym: od poručníků dostal vyúčtování ze správy dědičných statků, oženil se a sám (se svou manželkou) se téhož roku ujal zděděných statků (Jindřichův Hradec, Telč, Slavonice, Počátky, Želetava). To už byl hejtmanem bechyňského kraje, když mu tento úřad nabídl sám Ferdinand I. Toto vše by nebylo možné bez jeho prohlášení plnoletým. Tehdy mu bylo právě dvacet let, což rovněž odpovídá dobové právní praxi. Jáchymovu plnoletost v roce 1546 potvrzuje i V. Ledvinka.¹³

Zachariáš s největší pravděpodobností ještě plnoletým nebyl, protože Jáchym spravuje jednotné državy i za něho. Podle J. Tiraye¹⁴ rozhodoval Zachariášovým jménem ještě v roce 1549. U F. Teplého¹⁵ čteme následující zprávu: "Jáchym hospodařil a rozkazoval i jménem nedílného bratříčka Zachariáše až do roku 1538, kdy císař Ferdinand mocným listem prohlásil ho za plnoletého a odpustil (1549) oběma bratřím na 15 let všecek desátek [...] ze zlatých a stříbrných dolů [...]". Je jasné, že rok 1538 je zjevnou tiskovou chybou, autor měl pravděpodobně na mysli rok 1548. Bohužel opět chybí odkaz na pramen. Samotná úvaha, že Zachariáš se stal plnoletým v roce 1548, je možná. Rozhodně dnes víme, že to bylo před 27. červnem 1549, kdy Zachariáš s Jáchymem potvrdili před pražskými úředníky své poděkování poručníkovi Volfovi staršímu Krajířovi z Krajku a na Nové Bystřici za věrnou a dobrou správu jejich statků a dědin.¹⁶

Všechny tyto údaje mohou nasvědčovat tomu, že Zachariáš byl skutečně mladší než Jáchym. Nelze však vyloučit ještě jinou příčinu Zachariášovy pozdější úřední plnoletos-

ti (a rovněž pozdějšího převzetí panství a možná i sňatku) – podle F. Teplého měl už od mládí nevalné zdraví. Vzhledem k níže uváděným okolnostem se však tento důvod zdá méně pravděpodobný. Proto spíše zastáváme názor, že se narodil později než Jáchym.

Mluví pro to ještě jeden nepřímý důkaz, jehož vysoká hodnověrnost a závažnost v podstatě definitivně potvrzují, že Zachariáš byl ze svých pěti sourozenců nejmladší.

Ve sbírkách Státního zámku Červená Lhota se dochoval obraz J. Seiseneggera,¹⁷ zachycující Zachariáše a Jáchyma v dětských letech (viz obrazová příloha). Na první pohled je zřejmý jejich věkový rozdíl: větší Jáchym stojí obkročmo na dětském koníčkovi, malý Zachariáš sedí na polštáři na dlažbě s rozsypaným talířkem třešní. Podobně jako u Seiseneggerových portrétů Zachariášových rodičů Adama I. z Hradce a Anny z Rožmitálu (dnes na Státním zámku v Telči – viz obrazová příloha) je i na tomto obraze u obou dětských postavíček vepsán text, určující jejich věk:

ZACHARIAS . I^{1/2} . IAR

IOACHIM . III . IAR

Protože víme, že tato malba vznikla v roce 1529, můžeme odvodit přibližné datum Zachariášova narození. Údaj o tříletém věku Jáchyma přesně odpovídá zjištění F. Teplého, že tento šlechtic přišel na svět 14. 7. 1526. Podle nápisu na obraze se jeho bratr Zachariáš narodil o jeden a půl roku později. Když přesně napočítáme těchto 18 měsíců, vyjde nám, že to bylo v lednu 1528. To by korespondovalo s údajem F. Teplého o Zachariášově zplnoletnění v roce 1548 (viz výše), kdy mu (v souladu s tehdejším právem) bylo právě 20 let. Avšak tento badatel uvádí jako dobu Zachariášova narození rok 1527. Proto je třeba počítat s možností, že Zachariášův věk na obraze je zapsán přibližně, tj. s možnou odchylkou 1 – 2 měsíců. Z toho důvodu nemůžeme udělat jiný závěr než ten, že Zachariáš se narodil někdy v zimních měsících na přelomu let 1527 a 1528. Současné znalosti zatím větší upřesnění neumožňují.

Je pochopitelné, že po získání plnoletosti se Zachariáš hlásil o svůj majetkový podíl. Zdá se, že vše proběhlo klidnou cestou - bratři se dohodli na rozdělení rodového majetku, což potvrdili smlouvou uzavřenou 26. 9. 1550. Už zde se nachází důležité ustanovení: statky smí dědit pouze syn (ne dcera), pokud by nebyl, dědictví získává druhý bratr či jeho mužský potomek.¹⁸

Krátce nato – 7. listopadu 1550 – Zachariáš přichází do Telče a oficiálně se ujímá svého panství.¹⁹ Tímto lze opravit mylné údaje J. Beringera a J. Janouška,²⁰ že Zachariáš převzal své statky po smrti své matky 21. září 1550. Navíc, jak už dnes víme, jeho matka, Anna z Rožmitálu, zemřela až v roce 1563.²¹

Prakticky všichni pisatelé se shodují, že v té době (1550) byl Zachariáš svobodný a shodně uvádějí, že jeho sňatek s Kateřinou z Valdštejna se uskutečnil až v roce 1553. Dá se odvodit, že mnoho badatelů použilo tuto informaci od J. Beringera a J. Janouška.²² Ti sami však uvedený údaj přebírají od F. A. Hebera.²³ Ani tento historik nevycházel z autentického dokladu, ale odkazuje na Život Viléma z Rožmberka z pera V. Březana, jehož text už máme k dispozici v moderní kritické edici.²⁴ Březan obsáhle informuje, že Vilém z Rožmberka vyjel s velkou družinou s 99 koňmi na svatbu Zachariáše z Hradce, která se konala v neděli 15. 1. 1553 na zámku v Polné. Je příznačné, že jmenuje spoustu členů Vilémova doprovodu, ale vůbec neuvádí, koho si Zachariáš vlastně bral. Všichni pisatelé (až na jednoho) toto původně Březanovo tvrzení přebírají.

Tou jedinou výjimkou je J. S. Claudius,²⁵ který píše, že Zachariáš v roce 1550 převzal panství Telč a Slavonice a brzy nato ("bald darauf") se oženil.

Můžeme usoudit, že k tomuto obezřelému vyjádření Claudia vedla znalost dopisů Zachariáše z Hradce (úryvek jednoho dopisu sám přímo cituje). Tyto důležité archiválie dosud existují²⁶ a vypovídají k naší problematice.

V prvním dopisu Zachariáše bratru Jáchymovi čteme: "[...] já děkujíc Pánu Bohu i s manželkou svou z milosti Boží zdráv jsem [...] Postupování statku manželce mé na den nového léta [tj. 1. ledna] nevykonalo [se] pro obeslání arciknížecí Pana z Valdštejna [...]".

V následujícím Zachariášově dopisu jeho bratrovi stojí: "Muoj nejmilejší Pane Bratře, oznamuji Vám, že jsem z milosti Boží s Kačenkú svou [tj. s Kateřinou z Valdštejna] zdráv a na ten čas neníčko na Polné jsme [...]. Ve čtvrtek v tento minulý [24. 1. 1555? – viz dále] od Pana Sudího již manželce mé statek polnický [...] se všemi svršky postoupen. A tak z milosti Boží beze všech křiků, pěkně v ruce nám uveden jest. A tak hned rozepře žádné mezi námi již nebylo."

Klíčová je datace obou dokladů. Zachariáš použil tehdy běžný úzus – poslední dvojčíslí letopočtu, které vyjádřil malými latinskými číslovkami. Jeho rukopis je však dost nedbalý, nicméně archiváři uvedené dopisy datovali na dny 15. a 31. ledna 1551 (viz desky obou dokladů). Avšak vnější historické okolnosti vzbuzují určité pochybnosti. Pokud by tato datace (rok 1551) platila, znamenalo by to, že Zachariáš se musel oženit už předtím, tj. nejspíše v roce 1550. To by však odporovalo Březanovu údaji.

O ověření správnosti vročení se můžeme pokusit ještě druhou cestou – obsahovým vyhodnocením. V prvním dopisu Zachariáš mluví o "arciknížecím obeslání" pana z Valdštejna (který měl jeho manželce Kateřině z Valdštejna předat statek Polnou). Avšak Valdštejn se (jak Zachariáš dále uvádí) arciknížeti stejně omluvil, že pro mor do Plzně nemůže přijet. Tyto údaje nasvědčují spíše tomu, že se jedná o události roku 1555: tehdy v Praze (i jinde) vypukla morová epidemie, a proto místodržitel českého království arcikníže Ferdinand dočasně přesídlil do Plzně. Sem (podle pokynu svého otce, krále Ferdinanda I.) právě na začátku roku předvolal šlechtice, kteří podporovali luterství.²⁷

Další záchytný bod pro naše úvahy nacházíme v druhém Zachariášově dopisu, kde čteme, že statek Polná už byl Kateřině postoupen "od pana sudího". Zachariáš ho nejmenuje, ale píše, že "pana sudího našeho mezi sebú máme" a označuje ho za jednoho z poručníků Kateřiny z Valdštejna. Z předchozího dopisu je patrné, že předávajícím byl pan z Valdštejna; k němu se proto vztahuje titul "sudí". Víme, že nejvyšším českým zemským sudím byl do roku 1554 Jan starší Popel z Lobkovic, kterého v této funkci vystřídal právě Jan z Valdštejna,²⁸ o kterém zřejmě Zachariáš mluví. Proto se spíše přikláníme k názoru, že vročení obou citovaných dopisů (kde Zachariáš píše o své manželce) je až 1555 (podle toho vychází jejich datace na 17. a 26. ledna).²⁹

Můžeme tedy mít za to, že ke svatbě Zachariáše a Kateřiny došlo roku 1553. Nasvědčuje tomu další zjištění. V telčské rychtářské knize³⁰ stojí: "A téhož leta [1553] jeho milost pan pan Zachariáš z Hradce ráčil jest stav svůj proměnití téhož masopustu". Zde však narážíme na jiný problém. Podle Březana byla svatba v neděli 15. 1., ale masopust (tj. třídní svátek před Popeleční středou) na leden nikdy nepřipadá. Konkrétně v roce 1553 byla masopustní neděle až 12. února. Tento rozpor pramenů zatím nedokážeme vysvětlit (omylu se mohl dopustit jak Březan, tak telčský písař).

Z manželství Zachariáše a Kateřiny se narodil syn Menhart Lev. Pohled do literatury ukáže, že i v otázce doby jeho narození a místa úmrtí se někteří autoři rozcházejí. M. Nováková–Skalická³¹ dává narození Menharta do souvislosti se smrtí Kateřiny z Valdštejna: "Manželka Kateřina zemřela r. 1571 po narození jediného syna Menharta. Ten přežil svou matku jenom o 8 let." O několik stránek dále píše: "Historickou skutečností zůstává, že Kateřina po narození dítěte zemřela." Podle ní se tedy Menhart narodil roku 1571 a jeho matka skonala na následky porodu. M. Nováková–Skalická však neuvádí, odkud uvedené tvrzení čerpá. Dá se to odhadnout jen z jejího soupisu literatury (viz dále).

Stejně jednoznačně se vyjadřuje J. Hrdlička:³² "Roku 1571 porodila šestatřicetiletá Kateřina tehdy čtyřiačtyřicetiletému Zachariášovi syna Menharta Lva, ale nedlouho po porodu zemřela. [...] Brzy poté Menhart Lev [...] zemřel ve věku osmi let". Autor zde odkazuje na J. Beringera a J. Janouška. Stejný zdroj informací zřejmě použila i M. Nováková–Skalická (viz výše). Co vlastně o tom J. Beringer a J. Janoušek napsali? V jejich knize na dvou místech³³ čteme: "Kateřina zemřela r. 1571 a zanechala Zacharyášovi panství Polenské s tou výhradou, aby polovice dostala se synu jejímu Menhartovi, až by dospěl let, ale Menhart zemřel již po 8 letech v Polné [...]". "[...] Kateřina z Valdštyňa [...] pohřbena r. 1571 ve farním chrámu sv. Jakuba v Telči [...] A když syn její Menhart Lev z Hradce zemřel (v Polné v lednu roku 1579), pochován [...] vedle popele své matky [...]". Nezaujatý pohled na tyto dva výroky ukazuje, že jejich autoři vůbec nespojovali úmrtí Kateřiny s narozením syna Menharta. Měli na mysli pouze to, že v roce 1571, kdy Kateřina zemřela, Menhart ještě nebyl plnoletý a že skončil osm let po úmrtí své matky.

Za odlišný výklad pozdějších historiků asi může poněkud nešťastná formulace první věty z knihy J. Beringera a J. Janouška. Navíc k tomu určitě přispěla místní pověst, kterou uvádí i M. Nováková–Skalická.³⁴ O dochovaném obraze Kateřiny z Valdštejna na telčském zámku (kde její postava může připomínat ženu v jiném stavu) se dodnes vypráví, že zámeckou paní varovali, aby se nenechávala malovat v době, kdy čeká dítě, jinak že do roka zemře – a to se podle této pověsti stalo. Prameny však vypovídají o něčem jiném.

Nejdříve je třeba se zabývat Kateřinou z Valdštejna. Všichni pisatelé vycházejí ze zprávy B. Paprockého,³⁵ že zemřela roku 1571 (17. září). Pouze u J. Beringera a J. Janouška³⁶ je nutné opravit údaj o dni úmrtí – jimi uváděné 23. září je datum pohřbu.

Dochovala se Kateřinina poslední vůle,³⁷ která byla sepsána už 10. září 1571. Její text víceméně vylučuje tezi o Kateřinině smrti při nebo po porodu syna Menharta. Kateřina svůj majetek odkazuje manželovi, avšak až se jejich syn Menhart stane plnoletým a ožení se, Zachariáš je povinen mu předat polovinu statku Polná. V případě Menhartovy předčasné smrti zase vše přejde na Zachariáše. Kateřina pamatovala i na případ, že by se jí narodila jedna nebo více dcer – pak dostanou věno od Zachariáše nebo Menharta ve výši tří tisíc kop českých grošů. Menhart tedy už byl na světě a sama Kateřina uvažovala o možném narození dalších dětí.

Máme ještě další doklady,³⁸ že Menhart se nemohl narodit až roku 1571. Dochovaly se účty za šaty a další zboží, které si v letech 1574–1575 objednával. Existují i jeho vlastnoručně psané dluhopisy z roku 1575. Právě v tomto roce se už podepisoval "Menhard Lew, Herr von Neuhaus auff Pollna". Tento podpis s plným titulem je důleži-

tý: např. znamená, že v roce 1575 uměl psát a dokonce (na rozdíl od svého otce) už ovládal němčinu. Především však dokládá, že Menhart už předtím převzal svůj díl polenského panství, určeného matčinou závětí, tj. že byl plnoletý, ve věku kolem dvaceti let. Snad právě z tohoto pramene vychází K. Tříška,³⁹ který v rodokmenu pánů z Hradce uvádí u Menharta rok narození 1555. Stejný údaj najdeme u S. Kasíka,⁴⁰ Pro úplnost lze připomenout zprávu, kterou přináší V. Březan:⁴¹ v roce 1572 jel Vilém z Rožmberka na diplomatickou cestu do Polska a v jeho doprovodu byl také "pan Mejnhart z Hradce". To může souhlasit: pokud se skutečně narodil roku 1555, bylo mu v roce 1572 sedmnáct let, což byl věk, kdy mladší šlechtici běžně jezdívali do světa na zkušenou.

Menhartovi nebylo dopřáno, aby se dožil vysokého věku. Zemřel v roce 1579, jak nás shodně informuje většina literatury. J. Tiray⁴² a F. Teplý⁴³ uvádějí jako datum úmrtí 19. leden 1579, přičemž je pravděpodobné, že vycházejí z Paprockého zprávy. Stejný zdroj informací přiznává F. A. Heber,⁴⁴ ale k datu Menhartova skonu se vyjadřuje opatrněji: leden 1579.⁴⁵ Tato opatrnost je namístě. B. Paprocký⁴⁶ cituje nápis na Menhartově náhrobku a ten spíše nasvědčuje, že datum 19. ledna je dnem převozu Menhartova těla a snad i pohřbu: "Umřel urozený Pán Pan Meynhart Lew z Hradce Syn Urozeného Pána Pana Zacharyáše z Hradce etc. Přivezen do Telče 19. Ianuarij, pochován v Kosteletě S^o. Jakuba na pravé straně velikého Oltáře." Jediný A. Sedláček⁴⁷ přesně takto interpretuje dění kolem Menhartova úmrtí.

Rovněž údaje o místě Menhartova skonu se rozcházejí. F. A. Heber jako první uvádí, že to byla Polná. Zápis o této události podle svého odkazu čerpá od B. Paprockého, kde však o Polné není ani slovo. Proto se zdá, že tuto informaci doplnil pouze na základě svého dohadu, když věděl, že Polná byla Menhartovým sídlem. Jeho údaj přebírají J. Beringer s J. Janouškem⁴⁸ a J. Tiray,⁴⁹ totéž píše (bez konkrétního odkazu) A. Sedláček.⁵⁰ Naproti tomu F. Teplý⁵¹ přichází se zprávou, že Menhart zemřel na Hradci, kde se léčil. Bohužel opět neuvádí, odkud ji čerpá; její konkrétní podoba však může svědčit o archivním zdroji. Jeho tvrzení je možné podepřít nepřímým důkazem.

J. Hrdlička⁵² jako první publikoval zjištění, že Menhart Lev byl u dvora svého bratrance Adama II. v Jindřichově Hradci, jako páže. Pod Hrdličkovým odkazem na archivní pramen se skrývá soupis "čeládky" na Adamově dvoře, který bohužel není datovaný. Protože J. Hrdlička se domníval, že Menhart zemřel ve svých osmi letech (viz výše), označil ho jako páže. Avšak, jak v předchozích řádcích dokazujeme, Menhart byl starší, takže jeho postavení bude třeba spíše považovat za službu urozeného dvořana. V uvedeném soupisu⁵³ je jeho jméno hned na prvním řádku: "Urozený Pan Pan Menhart Lew z Hradce". Tento názor můžeme doložit svědectvím samotného Menharta. Dochoval se jeho dopis⁵⁴ Adamovi z roku 1577, kde ho žádá o půjčku 10 tolarů. Zde výslovně píše: "[...] a zase chci Vti [Vaší milosti] toho svými povolnými službami odsloužiti". Proto můžeme tvrzení F. Teplého, že Menhart zemřel v Jindřichově Hradci (kde se léčil), považovat za pravděpodobné.

Sedmdesátá léta 16. století pro Zachariáše přinesla dvě těžké osobní rány: ztratil svou ženu a jediného syna. V tomtéž období však zažil i dvě události radostné – svatbu s druhou manželkou Annou ze Šlejnic a narození jejich dcery Kateřiny z Hradce.

Na zprávy o Anně Hedvice ze Šlejnic je literatura velmi skoupá. Zdá se, že do dějin se dostala jen pro svůj sňatek se Zachariášem z Hradce. Jak dále ukážeme, umělecko-historická literatura jí neprávem připisuje náhrobek v kostele sv. Jakuba v Telči.

Informaci o době jejího sňatku se Zachariášem přináší pouze F. Teplý.⁵⁵ Podle něj se to stalo v dubnu 1576, ale opět chybí citace pramene. Jeho datování však vypadá věrohodně. Zřejmě odsud ho přijímá i V. Ledvinka.⁵⁶ Z pramenů můžeme doložit, že ještě v roce 1574 byl Zachariáš vdovcem, protože synovec Adam II. z Hradce zve na svou svatbu jen Zachariáše se synem.⁵⁷ V roce 1576 už Zachariáš připisuje důchody z vesnic Chvaletín a Holešice své manželce Anně ze Šlejnic.⁵⁸ Ta mu, podle J. S. Claudia,⁵⁹ přinesla věnem deset tisíc kop míšeňských.

O narození jejich dcery Kateřiny nic bližšího nevíme. Pouze S. Kasík⁶⁰ píše, že to bylo kolem roku 1577. Rozhodně už byla na světě roku 1579, kdy Zachariáš, po smrti syna Menharta, ustanovil Annu ze Šlejnic její poručnicí.⁶¹ Kateřina z Hradce podle S. Kasíka zemřela roku 1598, avšak tento údaj zpochybňuje zápis v moravských zemských deskách, podle kterého byla naživu ještě roku 1602.⁶² Ze všech historiků jediný F. Teplý⁶³ přináší nezvyklou informaci: z neznámých důvodů (chybí odkaz na pramen) označuje Kateřinu za nevlastní dceru Anny ze Šlejnic. Tím protičeí nejen sám sobě (v tomto též článku cituje archiválii z roku 1589, kde je Anna výslovně uvedena jako Kateřinina matka – nikoliv macecha), ale i jiným pramenům a dobové literatuře (B. Paprocký).

Dalším poručníkem Kateřiny z Hradce byl její bratranec Adam II., který ji roku 1591, když si brala Ladislava Berku z Dubé, vystrojil okázalou svatbu⁶⁴ na hradeckém zámku. Na to vzpomíná V. Březan:⁶⁵ "[...] nádherně zbytečně hodováno. Ipse luxus, pompa, ingluvies [Nic než přepych, okázalost, žravost]".

Zachariáš se svatby své dcery nedožil. Zemřel, jak shodně uvádějí prameny i literatura, 6. února 1589. Podle B. Paprockého⁶⁶ se tak stalo v "pátou hodinu na noc na celém orloji", což v přepočtu na dnešní časový systém je přibližně 21 hodin 45 minut. Jediná E. Melmuková⁶⁷ má chybné datum Zachariášova úmrtí (4. února – zřejmě redakční nebo tisková chyba).

Svůj velký majetek (na základě údajů, které shromáždil V. Ledvinka,⁶⁸ víme, že jeho cena se pohybovala ve statisících kop grošů míšeňských) Zachariáš odkázal manželce (Anně ze Šlejnic), dceři⁶⁹ (Kateřině z Hradce) a synovci (Adamu II. z Hradce).

Prakticky okamžitě po jeho smrti mezi nimi nastal majetkově-právní dědický spor. Protože jeho geneze úzce souvisí se životem členů Zachariášovy (druhé) rodiny, budeme se jím aspoň částečně zabývat.

Už z výše citované smlouvy z roku 1550 mezi Zachariášem a jeho bratrem Jáchymem víme, že statky směl dědit pouze mužský potomek rodu. Ve stejném duchu byla sepsána i poslední vůle Kateřiny z Valdštejna (viz výše), kde bylo jasné, že dědicem statků, které do manželství se Zachariášem přinesla (Polná ad.), má být syn Menhart. Po jeho smrti hned roku 1579 Zachariáš určil Polnou a Přibyslav na doživotní užívání manželce Anně ze Šlejnic, po její smrti měla tato panství zdědit dcera Kateřina.⁷⁰ Přitom podle F. Teplého⁷¹ téhož roku (1579) sepsal dědickou smlouvu s Adamem II., podle níž měl Zachariášovy statky dědit jeho synovec. Nové znění⁷² této rodové smlouvy vzniklo roku 1585 (17. 6.), přičemž uvedený dědický postup (po mužské linii) je v něm znovu obsažen. Tento rozpor lze vysvětlit jedině tak, že Zachariáš se cítil vázán původní smlouvou s Jáchymem z roku 1550 pouze v případě svých rodových moravských panství Telče a Slavonic; česká panství, získaná sňatkem s Kateřinou z Valdštejna (Polná, Přibyslav, Ronov) do toho nepočítal. Tentýž názor vtělil i do svých závětí.

V literatuře o tom nacházíme nepřesné údaje. Většina autorů⁷³ píše, že Zachariáš sepsal svou poslední vůli roku 1586 a podle ní Adam zdědil telčské panství, Anna dostala polenské statky. Jediný F. A. Heber⁷⁴ (a podle něho J. Beringer a J. Janoušek⁷⁵) popisuje testament, sepsaný 9. 12. 1585 v Přibyslavi a doplněný 26. 2. 1586 v Telči. V poznámce pak uvádí citaci zápisu závěti v moravských zemských deskách. Zdá se, že ani on nepochopil, že Zachariáš ve skutečnosti sepsal dvě, ze svého hlediska právoplatné závěti, které se svým textem odlišují. Tuto skutečnost dokládáme poznámkami na textech dobových opisů obou závětí, uložených v rodinném hradeckém archivu.⁷⁶ Vysvětlení je jednoduché: první testament, sepsaný 9. 12. 1585 v Přibyslavi, se týká majetku, který leží na území království českého (Polná ad.); text závěti byl proto určen a úředně zapsán do českých zemských desek. Druhý testament, sepsaný 24. 2. 1586 v Telči, mluví o majetku na území markrabství moravského (Telč ad.), proto je určený pro moravské zemské desky.⁷⁷ Zachariáš tak respektoval samostatnost právních systémů obou historických zemí. Jeho závěti lze pracovně označit jako českou a moravskou. Podle českého testamentu měla statky Polnou a Přibyslav i "s horami stříbrnejmi" dostat na doživotní užívání Anna ze Šlejnic. Nesměla se však znovu provdat, jinak by tento majetek hned přešel na dceru Kateřinu. Ta měla uvedené statky obdržet pravým dědickým právem až by se jako plnoletá provdala. Doplněk české závěti z 26. 2. 1586 z Telče, zmiňovaný F. A. Heberem, se týká jednorozhodného odpuštění poddanských dávek, až by Anna převzala statek. V obsáhlejší moravské závěti se mluví výlučně o telčském majetku, který bude dědit Adam II., a o drobných odkazech pro Zachariášovy přátele a služebníky. Manželka Anna si mohla z Telče vzít svůj díl cenností a vše potřebné pro zaopatření dcery. Zachariáš ještě později doplnil text své (české) závěti, jak nás informuje písemné svědectví jeho sekretáře Václava Pyšného, které pro svůj dobový kolorit stojí za citaci: "Léta P. 88 v středu první v Postě, to jest 2. dne měsíce března jsouce Pan Vilém Malovec na Telči při vobědě jeho mi:[losti] Pána mého, když po vobědě jest bylo a všecka čeládka jest se rozešla, jeho mi: ráčil ku Panu Malovcovi propověděti: můj laskavý pane příteli, před Vámi toho tajna činiti nemohu, kterak žádného pokoje nemám strany dcery a manželky mé, že jsem je kšaftem málo vopatřil na Panství polnickém. Vás laskavě žádám, že ten Artykul jináč [...] spíšete a mně se zase vokážete, bude-li se co viděti mně vopraviti [...]".⁷⁸ Text závěti byl doplněn o odstavec, opatřující Annu ze Šlejnic důchody z polenského panství.⁷⁹

Právě o tento statek se hned po Zachariášově smrti začal majetkový spor. Adam II. neuznává Zachariášovu (českou) závěť, protože poručnictví Anny ze Šlejnic nad Polnou odporuje rodovým smlouvám z roku 1550 a 1585. Zachariáš podle něho neměl právo odcizit toto panství hradeckému rodu, protože podle uvedených smluv musí dědit mužský potomek, tj. v tomto případě Adam II. Proto hned 9. 5. 1589 uzavřel s Annou ze Šlejnic smlouvu,⁸⁰ v níž se Anna vzdává poručnictví a dědických práv své dcery na Polnou; místo toho se jí Adam zavazuje zaplatit finanční podíl 25 tisíc kop míšeňských a zajistit věno její dceři. Z několika dochovaných kvitancí⁸¹ víme, že Adam skutečně začal Anně úhradu za Polnou vyplácet.

Nové plameny tohoto sporu vyšlehlý v roce 1592 po svatbě Anniny dcery Kateřiny z Hradce, kdy se do něho vložil její manžel Ladislav Berka z Dubé a jménem jejím a její matky žaloval Adama až u císařského dvora (viz dále). Adam si asi roku 1592 sepsal několik poznámek na svoji obhajobu, kde mj. čteme: "[Nebožtík pan strýc] svůj

kšaft byl [sepsal] a mně Panství Polnický a Přibyslavský odkázal, ale nemajíce před manželkou svou žádného pokoje, že jest ten kšaft zrušiti a jiný podle toho opisu, jakej mu paní skrže Pana Jana Šlejnice, otce svýho, podala, udělati, jen aby toliko Pokoj měl, musil [...]"⁸².

Jejich spor řešil zemský soud⁸³ a nakonec roku 1594 sám císař Rudolf II.: zrušil⁸⁴ Zachariášův testament i smlouvu mezi Adamem a Annou a rozhodl, že polenské panství bude patřit Adamovi; za ně musí Kateřině vyplatit dědický podíl sto tisíc kop míšeňských (jako součást věna Ladislavu Berkovi). Spor však pokračoval i po Adamově smrti za Jáchyma Oldřicha z Hradce⁸⁵, ale sledovat jeho další průběh už je mimo rámec tohoto článku.

Vraťme se k osobě Anny ze Šlejnic. Zakrátko po Zachariášově smrti odešla z Telče, protože panství se stalo Adamovým majetkem. Podle smlouvy, kterou s ním uzavřela, dostala k užívání panský dům ve Slavonicích.⁸⁶ Poslední doklad, který od ní máme, je její kvitance pro Adama z Hradce, kterou podepsala 13. ledna 1593 ve Znojmě.⁸⁷ Byla naživu ještě 29. října 1593, kdy pro ni úředník Jan Mirovský z Mirovic potvrzuje příjem úroku z polenského pivovaru.⁸⁸ Ale ve výše uvedené listině císaře Rudolfa II. z 8. března 1594 se o ní mluví výlučně jako o "někdy Anně ze Šlejnic", což znamená, že v té době už byla po smrti. To odpovídá údají S. Kasíka,⁸⁹ že zemřela po roce 1593.

V souvislosti s její osobou se ještě budeme zabývat poslední otázkou. V naprosté většině literatury se dočteme, že renesanční náhrobek v kostele sv. Jakuba v Telči patří Anně ze Šlejnic. Kdo navštívil tento kostel, mohl vidět, že k náhrobku je připojen pozdější nápis, který ho však připisuje Kateřině z Valdštejna. Z testamentů jak Kateřiny, tak Zachariáše víme, že tato jeho první manželka byla skutečně ve svatojakubském kostele v Telči pochována; až později byly její ostatky pohřbeny společně se Zachariášem a synem Menhartem v kapli Všech svatých na telčském zámku. To vedlo J. Beringera a J. Janouška⁹⁰ k názoru, že náhrobní kámen patří jí. V té době to byla nová informace, protože starší literatura⁹¹ nikomu náhrobek nepřisovala, jenom připouštěla možnost, že jde o hrob zakladatelky kostela.

Náhrobek byl při regotizačních úpravách kostela roku 1892 vyzdvižen z presbyteria a připevněn na boční zeď u kůru. Právě z té doby pochází tabulka s chybným údajem, že patří Kateřině z Valdštejna. Tento omyl přejímá ještě J. Tiray.⁹² Avšak už deset let předtím se k této otázce vrátil samotný J. Janoušek⁹³ a dospěl k správnému názoru, že náhrobek Kateřině z Valdštejna patřit nemůže. Vyšel z částečně dochovaného původního nápisu, vytesaného na samotném náhrobku: "[...] ZE SWIETA POWOLANA GEST W STRZEDU NA DEN S. ANNY LETHA PANIE [...]" (ostatní je setřeno). Při chronologickém srovnávání data Kateřininy smrti (podle Paprockého – viz výše) s náhrobním nápisem našel rozpor v dataci: B. Paprocký uvádí 17. září, podle náhrobníku to bylo na svátek sv. Anny – 26. července. Navíc zjistil, že v roce 1571 připadal svátek sv. Anny na čtvrtek, což odporuje údají na náhrobním kameni. Proto jako první nadhodil tezi o Anně ze Šlejnic, o které správně poznamenal, že není známo, kde byla pohřbena. A. Hruďička⁹⁴ bere v úvahu obě varianty, ale pozdější badatelé⁹⁵ až do dnešní doby (kromě výše uvedeného J. Tiraye) s větším či menším váháním připisují náhrobní desku Anně ze Šlejnic.

Avšak, jak jsme nově doložili (viz výše), tato šlechtična zemřela někdy mezi 29. říjnem 1593 a 8. březnem 1594. V tomto období pochopitelně není svátek sv. Anny, který připadá na 26. červenec. Proto tento náhrobní kámen nemůže patřit ani druhé Zachari-

ášově manželce Anně ze Šlejnic. Přitom okázalost náhrobníku už u dřívějších badatelů vedla k názoru, že musel patřit vysoce urozené ženě.

Dá se ještě zjistit, kdo byl pod ním pohřben? Podle našeho názoru to možné je. Nápis vedle k názoru, že musel patřit vysoce urozené ženě. Ná- povědu nacházíme v závěti Kateřiny z Valdštejna,⁹⁶ která si přála, aby po její smrti Zachariáš vyplatil tisíc kop grošů "[...] na chrám Boží, kdež její Milosti Paní Mateře mé tělo tu v Telči u Svatého Jakuba pochováno je [...]". Ve svatojakubském kostele tedy byla pochována i matka Kateřiny, paní Eliška (Alžběta) Kostková z Postupic. Zbývá určit, kdy zemřela. Rozhodně to bylo před rokem 1558, kdy už za ní Kateřina vystupuje ve sporu s abatýší kláštera v Pohledu o lesy a pole na přibyslavském panství.⁹⁷ Určitě byla naživu v roce 1546.⁹⁸ Pohled do chronologické příručky nám pak ukazuje, že mezi těmito časovými hranicemi je pouze jediný rok – 1553, kdy svátek sv. Anny připadá na středu (podle náhrobního kamene). Proto lze tento letopočet považovat za dobu úmrtí Elišky z Postupic a jejího pohřbu v Telči. Tuto úvahu podpírá genealogická literatura – podle S. Kasíka⁹⁹ Eliška (Alžběta) z Postupic zemřela právě roku 1553. Tím se potvrzuje naše hypotéza, že mramorový renesanční náhrobek v kostele sv. Jakuba v Telči patří této šlechtičně, matce Kateřiny z Valdštejna.

Můžeme nyní konstatovat, že naše snaha kriticky prověřit všechny dosud publikované údaje o životních datech Zachariáše a jeho blízkých se ukázala jako plně opodstatněná. Do značné míry se z jeho životopisu podařilo odstranit řadu bílých míst, omylů a nesrovnalostí. Tím, jak věříme, se otevřela další cesta k novému, syntetickému pohledu na Zachariáše z Hradce, který si tato význačná osobnost moravských dějin rozhodně zaslouhuje.

V závěru uvádíme přehled datování hlavních událostí, ke kterému tento text dospívá.

1526 (14. 7.)	narození Jáchyma z Hradce
1527/28 (přelom)	narození Zachariáše z Hradce
1531 (25. 6.)	úmrtí Adama I. z Hradce, Zachariášova a Jáchymova otce
1546	Jáchym se ujímá zděděných statků (včetně Telče) a spravuje tento majetek i jménem Zachariáše
1548 (1549)	Zachariáš je prohlášen plnoletým
1549 (27. 6.)	Jáchym a Zachariáš potvrzují svému někdejšímu poručníkovi Volfovi Krajířovi z Krajku, že dobře spravoval jejich statky po dobu nezletilosti
1549 (23. 10.)	král Ferdinand I. promíjí Jáchymovi a Zachariášovi desátky z dolů u Telče a Slavonic po dobu 15 let
1550 (26. 9.)	smlouva mezi Jáchymem a Zachariášem o rozdělení majetku a dědických právech
1550 (7. 11.)	Zachariáš se ujímá panství Telč
1553 (15. 1.?)	svatba Zachariáše a Kateřiny z Valdštejna v Polné
1553	úmrtí Elišky z Postupic (matky Kateřiny z Valdštejna) a její pohřb v Telči u sv. Jakuba
1555 (24. 1.)	Zachariáš s manželkou se ujímají správy jejich dědičných statků (Polná ad.)
1555	narození Menharta Lva z Hradce, syna Zachariáše a Kateřiny
1563 (13. 12.)	úmrtí Anny z Rožmitálu, matky Zachariáše a Jáchyma
1565 (12. 12.)	úmrtí Jáchyma z Hradce
1571 (10. 9.)	zavěť Kateřiny z Valdštejna

1571 (17. 9.)	úmrtí Kateřiny z Valdštejna
1571 (23. 9.)	pohřeb Kateřiny z Valdštejna v Telči u sv. Jakuba
1572	Menhart Lev cestuje v doprovodu Viléma z Rožmberka do Polska
1574 (24. 7.)	Zachariáš se synem je zván na svatbu Adama II. z Hradce
1575	Menhart Lev jako plnoletý sídlí na Polné
1576 (duben)	sňatek Zachariáše z Hradce a Anny ze Šlejnic
1576	Zachariáš přepisuje manželce Anně důchody ze vsí Holešice a Chvaletín
1577	Menhart Lev ve službách Adama II. z Hradce
1577 (?)	narození Kateřiny z Hradce, dcery Zachariáše a Anny
1579 (19. 1.?)	pohřeb Menharta Lva v Telči u sv. Jakuba
1579	Zachariáš ustanovuje Annu ze Šlejnic poručnicí nad dcerou Kateřinou, určuje jí panství Polná
1585 (17. 6.)	smlouva mezi Zachariášem a Adamem II.
1585 (9. 12.)	Zachariášova česká závěť
1586 (24. 2.)	Zachariášova moravská závěť
1589 (6. 2.)	úmrtí Zachariáše z Hradce
1589 (9. 5.)	smlouva mezi Adamem II. z Hradce a Annou ze Šlejnic
1591 (27. 8.)	svatba Kateřiny z Hradce a Ladislava Berky z Dubé
1593 (29.10.)	Anna ze Šlejnic přijímá úrok z polenského pivovaru
1593–1594 (zima)	úmrtí Anny ze Šlejnic
1594 (8. 3.)	Rudolf II. rozhoduje spor mezi Adamem z Hradce, Kateřinou Berkovou a její zemřelou matkou Annou ze Šlejnic
po 1602	úmrtí Kateřiny z Hradce, provdané Berkové z Dubé

Výňatek z rodokmenu pánů z Hradce:¹⁰⁰

Adam I. (1494–1531)

oo Anna z Rožmitálu (1500–1563)

1. Voršila (1516–před 1580)
2. Magdalena (Mandelína) (1519–1580)
3. Alžběta (1524–1585)

oo Diviš Slavata z Chlumu a Košumberka (1515–1575)

4. Jáchym (1526–1565)

oo Anna z Rožmberka (1530–1580)

1. Adam II. (1546–1596)
2. Jindřich Adam (1551–1551)
3. Anna (?–1553)
4. Alžběta (?–1555)
5. Anna Anežka (1557–1557)
6. Anna Alžběta (1557–1596)

5. ZACHARIÁŠ (1527/28–1589)

oo I. Kateřina z Valdštejna (?–1571)

1. Menhart Lev (1555–1579)

oo II. Anna ze Šlejnic (?–1593/94)

1. Kateřina (ca 1577–po 1602)

oo Ladislav Berka z Dubé (ca 1560–1613)

POZNÁMKY

- 1 Gregor WOLNY, *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert*. VI. Band, Brünn 1842, s. 482; Jan KYPTA, *Stručný dějepis města a panství Telče*, Brno 1857, s. 25.
- 2 Bartoloměj PAPROCKÝ, *Zrcadlo slavného markrabství Moravského...*, Olomouc 1593, fol. XXXVIIIa.
- 3 [J.S. CLAUDIUS], *Die Herren von Neuhaus*, Neuhaus 1850, s. 49; Jan BERINGER – Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství Telč*, Telč s. a. [1891], s. 8; František TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce*. Díl I, svazek 2, Jindřichův Hradec 1927, s. 165; Karel TRÍSKA, *Rodinný archiv pánů z Hradce. Úvodní studie*. In: Inventář Státního oblastního archivu Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec. Strojopis, Jindřichův Hradec 1980, rodokmen; Stanislav KASÍK, *Heraldická výzdoba velkého hodovního sálu na zámku v Telči*, Heraldika a genealogie, 1994, č. 1, s. 1; podobně u dalších autorů.
- 4 J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 17.
- 5 Tamtéž, s. 8–9.
- 6 Vlasta KRATINOVÁ – Bohumil SAMEK – Miloš STEHLÍK, *Telč. Historické město jižní Moravy*, Praha 1992, s. 47.
- 7 F. TEPLÝ, *c. d.*, s. 165.
- 8 Eva MELMUKOVÁ, *Zachariáš z Hradce* (heslo). In: Kdo byl kdo z telčských osobností. Příloha Telčských listů, Telč 1996, s. 26.
- 9 [J.S. CLAUDIUS], *c. d.*, s. 48; J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 16; Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. Telecký okres*, Brno 1913, s. 106; Josef RAMPULA, *Průvodce Telčí*, Telč 1946, s. 34; Miroslava NOVÁKOVÁ–SKALICKÁ, *Telč*, Brno 1979, s. [7]; Josef HRDLIČKA, *Nově objevený inventář renesančních interiérů zámku v Telči z roku 1589*, Jihočeský sborník historický, 1994, s. 178 (za upozornění na tento článek děkuji autorovi); Eva MELMUKOVÁ, *c. d.*, s. 26.
- 10 Státní oblastní archiv Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, fond Rodinný archiv pánů z Hradce (dále jen RA PzH), listina č. 249 (i. č. 345).
- 11 Václav RICHTER, *Telč*, Praha 1976², s. 33.
- 12 J. TIRAY, *c. d.*, s. 106; F. TEPLÝ, *c. d.*, s. 232.
- 13 Václav LEDVINKA, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách. Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560 – 1596*, Praha 1985, s. 46.
- 14 J. TIRAY, *c. d.*, s. 106.
- 15 F. TEPLÝ, *c. d.*, s. 232.
- 16 RA PzH, karton 19, sign. II C 13.
- 17 Luděk JIRÁSKO, *Červená Lhota*, Praha 1996, s. 32.
- 18 Samotná smlouva z roku 1550 se nedochovala, avšak jsme o ní informováni z jejího potvrzení králem Ferdinandem I. z roku 1564 (RA PzH, karton 23) a z moravského testamentu Zachariáše z Hradce (viz níže).
- 19 J. TIRAY, *c. d.*, s. 107; F. TEPLÝ, *c. d.*, s. 234. Tiray odkazuje na telčskou rychtářskou knihu, kde lze uvedený údaj ověřit. Viz Státní okresní archiv Jihlava, pobočka Telč, sign. Č 37. Registra civitatis Telcz pro judice.
- 20 J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 17.
- 21 RA PzH, karton 5.
- 22 J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 17.
- 23 Franz Alexander HEBER, *Böhmens Burgen, Vesten und Bergschlößer*. Band V, Prag 1847, s. 222.
- 24 Václav BŘEZAN, *Životy posledních Rožmberků*. Ed. Jaroslav Pánek, Praha 1985, s. 74.
- 25 [J.S. CLAUDIUS], *c. d.*, s. 62. Dochoval se také koncept Jáchymovy přímluvy u krále Ferdinanda I. ohledně Zachariášovy svatby s Kateřinou z Valdštejna (RA PzH, karton 23). Není datovaný, letopočet 1553 k němu připsal až některý archivář.
- 26 RA PzH, karton 5.
- 27 V. BŘEZAN, *c. d.*, s. 691 (ediční poznámka J. Pánka).
- 28 Tamtéž, s. 166 a 819 (ediční poznámky J. Pánka).
- 29 Čtvrtek po Štátním kn. (= 17. 1. 1555) a sobota po Obrácení sv. Pavla (= 26. 1. 1555). Podle stejného klíče zjišťujeme, že k předání polenského statku došlo 24. 1. 1555.
- 30 Viz pozn. č. 19.
- 31 M. NOVÁKOVÁ–SKALICKÁ, *c. d.*, s. [7–8].

- 32 J. HRDLIČKA, *c. d.*, s. 179.
- 33 J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 17 a 259.
- 34 M. NOVÁKOVÁ–SKALICKÁ, *c. d.*, s.[17].
- 35 B. PAPROCKÝ, *c. d.*, fol. XXXVIIIb.
- 36 J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 9; sám Janoušek ve svém dalším článku už tento omyl napravuje – viz J. JANOUŠEK, *Obnova děkanského chrámu sv. Jakuba Vel. v Telči*, Časopis Matice moravské XVII, 1893, s. 57.
- 37 RA PzH, karton 23.
- 38 RA PzH, karton 24.
- 39 K. TRÍSKA, *c. d.*, rodokmen.
- 40 S. KASÍK, *c. d.*, s. 25.
- 41 V. BŘEZAN, *c. d.*, s. 240.
- 42 J. TIRAY, *c. d.*, s. 107.
- 43 F. TEPLÝ, *c. d.*, s. 377.
- 44 F. A. HEBER, *c. d.*, s. 222.
- 45 Heberův údaj přejímají J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 261.
- 46 B. PAPROCKÝ, *c. d.*, fol. XXXVIIIa.
- 47 August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého*. 12. díl, Praha 1900, s. 142.
- 48 J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 17.
- 49 J. TIRAY, *c. d.*, s. 107.
- 50 A. SEDLÁČEK, *c. d.*, s. 162.
- 51 F. TEPLÝ, *c. d.*, s. 377.
- 52 J. HRDLIČKA, *c. d.*, s. 179.
- 53 RA PzH, karton 44.
- 54 RA PzH, karton 25; tento dopis zveřejnil už A. SEDLÁČEK, *c. d.*, s. 162.
- 55 F. TEPLÝ, *c. d.*, s. 429 (rozrod pánů z Hradce).
- 56 Václav LEDVINKA, *Rezidence a dvůr Zachariáše z Hradce v Telči (1550 – 1589)*. Opera historica 3, 1993, s. 206.
- 57 RA PzH, karton 23.
- 58 RA PzH, karton 23. Srov. *Moravské zemské desky (ZDb)*, III. díl, Praha 1957, XXX, s. 76. č. 82.
- 59 [J.S. CLAUDIUS], *c. d.*, s. 63.
- 60 S. KASÍK, *c. d.*, s. 25.
- 61 RA PzH, karton 23.
- 62 ZDb III, XXXIII, s. 340. č. 44.
- 63 F. TEPLÝ, *Telecké inventáře*, Časopis Společnosti přátel starožitností, 1927, s. 171.
- 64 RA PzH, karton 24.
- 65 V. BŘEZAN, *c. d.*, s. 361–362 a 504.
- 66 B. PAPROCKÝ, *c. d.*, fol. XXXVIa.
- 67 E. MELMUKOVÁ, *c. d.*, s. 26.
- 68 V. LEDVINKA, *Rezidence...* s. 204 a 207; srov. též, *Úvěr...* s. 45an.
- 69 Není proto pravda, že zemřel "bezdětek". jak píše J. RAMPULA, *c. d.*, s. 34.
- 70 RA PzH, karton 23.
- 71 F. TEPLÝ, *Dějiny města Jindřichova Hradce...*, s. 377.
- 72 RA PzH, karton 23.
- 73 [J.S. CLAUDIUS], *c. d.*, s. 63; J. KYPTA, *c. d.*, s. 25; V. LEDVINKA, *Úvěr...*, s. 55; M. NOVÁKOVÁ–SKALICKÁ, *c. d.*, s.[8]; G. WOLNY, *c. d.*, s. 483.
- 74 F. A. HEBER, *c. d.*, s. 223.
- 75 J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 17; částečně i A. SEDLÁČEK, *c. d.*, s. 162.
- 76 RA PzH, karton 23.
- 77 Srov. ZDb III, XXXIV, s. 401–404, č. 52.
- 78 RA PzH, karton 23.
- 79 Viz též F. TEPLÝ, *Telecké inventáře*, s. 171.
- 80 RA PzH, karton 23; srov. V. LEDVINKA, *Úvěr...*, s. 55.
- 81 RA PzH, karton 42.
- 82 RA PzH, karton 54.
- 83 V. LEDVINKA, *Úvěr...* s. 56.
- 84 RA PzH, listina i. č. 321 (sign. 449).

- 85 RA PzH, karton 45.
86 A. SEDLÁČEK, *c. d.*, s. 162; V. LEDVINKA, *Úvěr...*, s. 55.
87 RA PzH, karton 42.
88 RA PzH, karton 24.
89 S. KASÍK, *c. d.*, s. 25.
90 J. BERINGER – J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 261.
91 G. WOLNY, *c. d.*, s. 506.
92 J. TIRAY, *c. d.*, s. 126.
93 J. JANOUŠEK, *c. d.*, s. 56–57.
94 Alois HRUDIČKA, *Kostel Matky Boží a jiné církevní památky města Telče*, Telč 1899, s. 38.
95 J. RAMPULA, *c. d.*, s. 19; V. RICHTER, *c. d.*, s. 22; Ivan ŽLŮVA, *Telč. Průvodce městem*, s. I., s. a. [Telč 1992], s. 22; V. KRATINOVÁ – B. SAMEK – M. STEHLÍK, *c. d.*, s. 98, Alois PERNIČKA a kol., *Telč. Průvodce kostely*, Telč, s. a. [1993], s. 5.
96 RA PzH, karton 23.
97 RA PzH, karton 54.
98 A. SEDLÁČEK, *c. d.*, s. 160.
99 S. KASÍK, *c. d.*, s. 47.
100 Podle rodokmenů u K. TŘÍSKY (*c. d.*) a S. KASÍKA (*c. d.*); srov. též *Ottův Slovník naučný*, sv. XI. Praha 1897, s. 728–733. Nově uvádíme rok narození Anny z Rožmitálu: podle nápisu na jejím portrétu od J. Seiseneggera jí v roce 1529 bylo 29 let (viz obrazová příloha). Rovněž doba úmrtí Kateřiny z Hradce je nově určena (viz rodokmen).

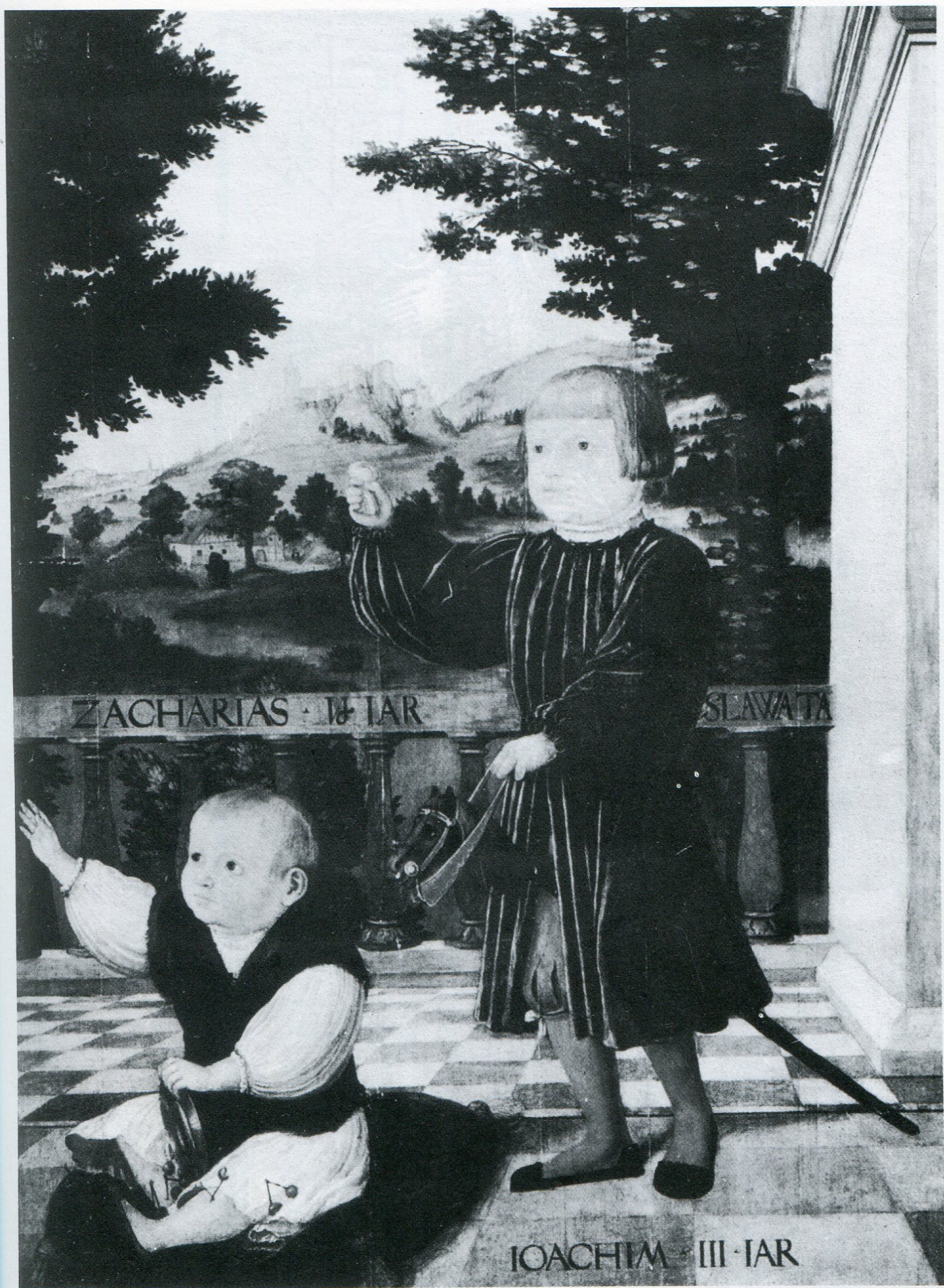

1. Adam I. z Hradce (portrét od J. Seiseneggera z roku 1529, Státní zámek Telč). Foto B. Bína.

2. Anna z Rožmitálu (portrét od J. Seiseneggera z roku 1529, Státní zámek Telč). Foto B. Bína.

3. Zachariáš a Jáchym z Hradce (dětský dvojportrét od J. Seiseneggera z roku 1529, Státní zámek Červená Lhota). Reprofoto J. Kourková.

4. Zachariáš z Hradce (Paprocký, fol. XXXVIa).

5. Zachariáš z Hradce (Paprocký, fol. XXXVIIIa).

6. Zachariáš z Hradce (Státní zámek Telč). Foto B. Bína.

7. Kateřina z Valdštejna (Státní zámek Telč). Foto B. Bína.

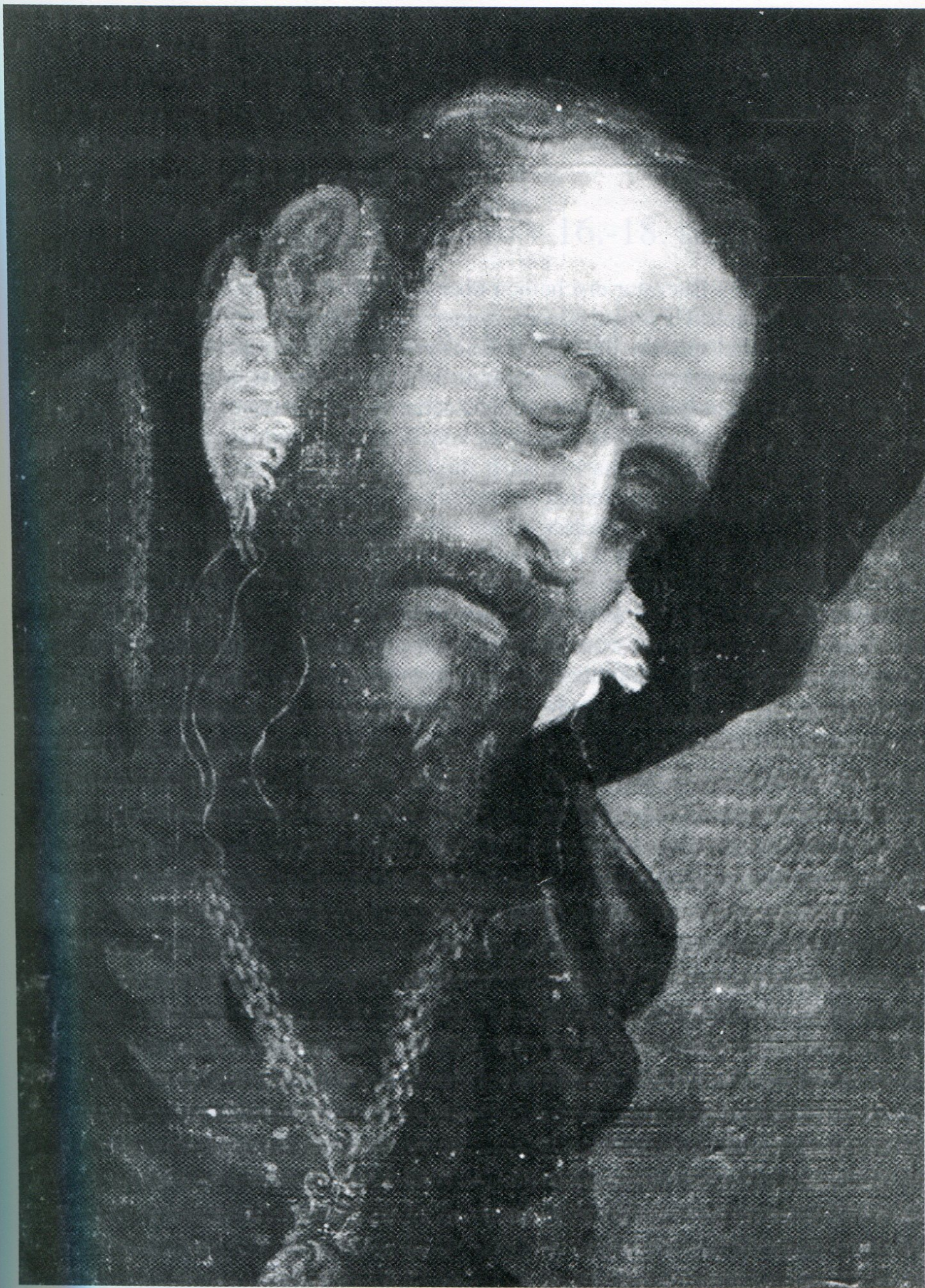
8. Portrét šlechtičny. Podle starší literatury asi Lucie Otilie z Hradce, nově podle I. Žlůvy spíše Kateřina z Hradce (Státní zámek Telč). Foto B. Bína.

9. Jáchym z Hradce (Paprocký, fol. XXXVIIIa).

10. Adam II. z Hradce (Paprocký, fol. XXXIXa).

11. Jáchym z Hradce - posmrtný portrét (Státní zámek Telč). Foto B. Bína.

11. Jáchym z Hradce - posmrtný portrét (Státní zámek Telč). Foto B. Bína.

Geburt, Ehen, Ehefrauen und Kinder des Zacharias von Neuhaus und Telč

Petr Koukal

In der bisherigen Literatur erscheinen über Zacharias von Neuhaus und seine Familienangehörigen viele Ungenauigkeiten, widersprüchliche Angaben und ungelöste Fragen. Dieser Artikel möchte ihre Lösung anstreben. Er konfrontiert die grundlegende Literatur (herausgegeben in der Zeitspanne 1593 – 1966) mit den erhaltenen Archiven. Laut diesen Ermittlungen wurde Zacharias von Neuhaus im Jahre 1527 geboren, im Jahre 1553 heiratete er Katharina von Waldstein, mit der er den Sohn Menhart Leo (1555–1579) hatte. Katharina starb im Jahre 1571, Zacharias schloß dann eine zweite Ehe mit Anna von Schleinitz (1576), die etwa ein Jahr danach die Tochter Katharina von Neuhaus zur Welt brachte. Anna von Schleinitz starb in den Wintermonaten der Jahre 1593 – 1594. Zacharias verfaßte vor seinem Tod zwei von seiner Sicht rechtsgültige Testamente: das sgn. böhmische und das mährische Testament, die von seinem Erben, Adam. II. von Neuhaus nur teilweise anerkannt wurden. Der Streit um die Testamente wurde erst von Kaiser Rudolf II. selbst gelöst. Im Artikelschluß widerlegt der Autor die Behauptung, daß das marmorne Renaissancegrabmal in der St. Jakobs-Kirche in Telč Anna von Schleinitz gehörte: Laut neuer Ermittlung des Autors wurde hier Eliška von Postupitz (Mutter der Katharina von Waldstein) bestattet, die im Jahre 1553 starb.

Übersetzung: Alena Jakubíčková

Adresa autora:

**PhDr. Petr Koukal, Státní zámek Telč, náměstí Zachariáše z Hradce 1,
588 56 Telč I**